ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

RAQAMLI ISLOMIY BANK TIZIMI VA UNING ZAMONAVIY MOLIYA BOZORIDAGI O'RNI

To'rayeva Muslima

Toshkent davlat Sharqshunoslik universiteti 1-bosqich talabasi

Sultonova Aziza Baxtiyorovna

Ilmiy rahbar: Toshkent davlat Sharqshunoslik universiteti

Tashqi siyosat va xalqaro iqtisodiy munosabatlari kafedrasi o'qituvchisi

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20062626

Annotatsiya: Ushbu maqolada jahon moliya bozorida yangi ekotizim sifatida vujudga kelayotgan raqamli islom banking tizimining batafsil tahlili va rivojlanish istiqbollari keltirilgan.Islom moliyasi o'zining adolatli tamoyillari tufayli inqirozlarga chidamli bir tizim sifatida qaraladi. Biroq, zamonaviy talablarni qondirish uchun u Blokcheyn va Sun'iy intellekt kabi texnologiyalar bilan integratsiya qilinishi zarur. Blokcheyn kontraktlari firibgarlikning oldini olish va shaffoflikni ta'minlashga yordam beradi, shu bilan birga sun'iy intellektga asoslangan xizmatlarning rivojlanishini tezlashtiradi. Ushbu integratsiya adolatli, zamonaviy, samarali va raqobatbardosh moliyaviy tizimni yaratish uchun zarurdir.Ushbu maqolada islomiy moliya mahsulotlarining raqamli transformatsiyasi va ularning an'anaviy bank tizimiga nisbatan raqobatbardoshligi qiyosiy tahlili keltirilgan.

O'zbekistonda moliya bozoriga islomiy qarashlarni joriy etish va aholining moliyaviy imkoniyatlarini oshirishning institutsional mexanizmlariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Raqamli platformalar orqali shaffoflik va tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish mumkinligi ilmiy jihatdan isbotlangan.Xulosa o'rnida tizimli rivojlanishning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni ta'kidlanib, milliy qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berildi.

Kirish so'zlar: Islomiy moliya, raqamli bank, fintex, shariat standartlari, murabaha, musharaka, moliyaviy inklyuzivlik, sukuk.

Abstract: This article presents a detailed analysis and development prospects of the emerging digital Islamic banking system as a new ecosystem in the global financial market. Islamic finance is considered a crisis-resistant system due to its fair principles. However, to meet modern requirements, it needs to be integrated with technologies such as Blockchain and Artificial Intelligence. Blockchain contracts help prevent fraud and ensure transparency, while accelerating the development of artificial intelligence-based services. This integration is necessary to create a fair, modern, efficient and competitive financial system. This article presents a comparative analysis of the digital transformation of Islamic finance products and their competitiveness compared to the traditional banking system.

In Uzbekistan, special attention is paid to institutional mechanisms for introducing Islamic views into the financial market and increasing the financial capabilities of the population. It has been scientifically proven that transparency and transaction costs can be reduced through digital platforms. In conclusion, the role of systemic development in ensuring macroeconomic stability is emphasized and practical recommendations are given for improving national legislation.

Keywords: Islamic finance, digital banking, fintech, Sharia standards, murabaha, musharaka, financial inclusion, sukuk.

Аннотация: В данной статье представлен подробный анализ и перспективы развития формирующейся цифровой исламской банковской системы как новой экосистемы на глобальном финансовом рынке. Исламские финансы считаются кризисоустойчивой системой благодаря своим справедливым принципам. Однако для соответствия современным требованиям необходимо их интеграция с такими технологиями, как блокчейн и искусственный интеллект. Блокчейн-

контракты помогают предотвратить мошенничество и обеспечить прозрачность, одновременно ускоряя развитие услуг на основе искусственного интеллекта. Такая интеграция необходима для создания справедливой, современной, эффективной и конкурентоспособной финансовой системы. В статье представлен сравнительный анализ цифровой трансформации исламских финансовых продуктов и их конкурентоспособности по сравнению с традиционной банковской системой. В Узбекистане особое внимание уделяется институциональным механизмам внедрения исламских взглядов на финансовый рынок и повышения финансовой грамотности населения. Научно доказано, что цифровые платформы могут снизить прозрачность и транзакционные издержки. В заключение подчеркивается роль системного развития в обеспечении макроэкономической стабильности и даются практические рекомендации по совершенствованию национального законодательства.

Ключевые слова: исламские финансы, цифровой банкинг, финтех, стандарты шариата, мурабаха, мушарака, финансовая инклюзия, сукук.

Kirish.

Hozirgi vaqtda jahon moliya tizimi texnologik taraqqiyot va axloqiy tamoyillar o‘rtasidagi yaqinlashuvga guvoh bo‘lmoqda. Xususan, raqamli islom bankingi foiz va sudxo‘rlik kabi unsurlarni yo‘q qilganligini hisobga olib, yanada adolatli va shaffof moliyaviy model sifatida tan olingan. Ushbu tizim zamonaviy raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashgan holda mijozlarga tez, qulay va ishonchli xizmatlar ko‘rsatib, moliyaviy operatsiyalarda shaffoflikni ta’minlaydi. Shu nuqtai nazardan, u nafaqat musulmonlar yashaydigan mamlakatlarda, balki jahon moliya bozorida ham hayotiy va barqaror muqobil modelga aylanib bormoqda.

O‘zbekistonda aholining bir qismi diniy e’tiqodlari tufayli an’anaviy bank xizmatlaridan to‘liq foydalana olmayapti, buning natijasida moliyaviy imkoniyatlar cheklangan. Raqamli islomiy moliya vositalarini joriy etish aholining ushbu qatlamini moliya tizimiga integratsiyalash, ularning jamg‘armalarini iqtisodiyotga yo‘naltirish va umumiy iqtisodiy faollikni oshirishga yordam beradi. Shu bois ushbu sohani rivojlantirish hozirgi zamonning eng dolzarb muammolaridan biridir.

Asosiy qism:

Raqamli islom bank tizimining yaratilishi moliya bozoriga multiplikativ ta’sir ko‘rsatadi, mahsulotlar tannarxini pasaytiradi va ularning qamrovini kengaytiradi. Ayniqsa, zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi bu jarayonni tezlashtirmoqda. Blokcheyn va sun’iy intellektdan foydalanadigan islomiy fintech platformalari murabaha (bu bank mijoz so’ragan tovarni o’zi sotib oladi va keyin uni mijozga ustama (foyda) bo’lib-bo’lib to’lash sharti bilan sotadi), musharaka (bu hamkorlik asosidagi ish qilishadi, foyda ham zarar ham kelishilgan ulushga qarab bo’linadi) va ijara kabi shartnomalarni avtomatlashtiradi. Shu bilan tranzaksiya xarajatlarini minimallashtiradi.Bu moliyaviy operatsiyalarni tezroq va shaffofroq amalga oshirishga olib keladi, mijozlar uchun yanada qulay muhit yaratadi. Bundan tashqari, O‘zbekiston moliya bozorida raqamli islomiy moliyalashtirish oynalarining ochilishi bank tizimidagi raqobatni yaxshilaydi va uzoq vaqt davomida iqtisodiy tsikldan tashqarida bo‘lgan mablag‘larni real sektorga jalb qiladi. Bu mamlakat sarmoyaviy salohiyatini oshiradi, kichik va o‘rta tadbirkorlikni islom qonunlariga muvofiq moliyalashtirish uchun mustahkam zamin yaratadi.

Shu bilan birga, islom moliyasining raqamli ekotizimi ijtimoiy mas’uliyat va barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslanadi. An'anaviy banklardan farqli o'laroq, islom moliya institutlari foyda va zarar tamoyili asosida ishlaydi.Bunday yondashuv bank va mijoz o‘rtasida teng huquqli hamkorlikni o‘rnatadi, o‘zaro ishonchni mustahkamlaydi va moliyaviy munosabatlarda adolatni ta’minlaydi.

Raqamli platformalar ushbu tizim samaradorligini oshiradi. Zakot, sadaqa, vaqf kabi ijtimoiy moliyaviy vositalarning elektron boshqaruvi mablag‘larning shaffofligini, ularni oluvchilarga tez va aniq yetkazilishini ta’minlaydi. Bu qashshoqlik va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishda sezilarli natijalar beradi.Raqamli islom banklari Malayziya, BAA va Buyuk Britaniya kabi yirik moliyaviy markazlarda

tez o'sishni boshdan kechirmoqda. Bu mamlakatlarda islomiy moliyaviy xizmatlar kengaymoqda va zamonaviy fintex yechimlari yordamida tez va oson aholiga yetkazilmoqda. Binobarin, bu banklar an'anaviy moliya institutlaridan moslashuvchanligi, shaffofligi va ijtimoiy mas'uliyatga e'tibor qaratilishi bilan ajralib turadi. Bu mazkur modelning nafaqat nazariy, balki amalda ham samaradorligi va salohiyatini yaqqol ko'rsatib turibdi.

Biroq, bir qator huquqiy va institutsional muammolar tizimni to'liq amalga oshirishga to'sqinlik qilmoqda. Birinchidan, islom bankiga xos soliq mexanizmlari qonunchilikda, xususan, ikki tomonlama soliqqa tortilishning oldini olish uchun aniq belgilanishi kerak. Aks holda, ba'zi moliyaviy operatsiyalar juda katta xarajatlarga olib kelishi mumkin.Raqamli muhitda islom qonunchiligiga to'liq amal qilish uchun ixtisoslashtirilgan "Shariat Kengashi"ni tashkil etish, zamonaviy texnik monitoring tizimini ham ishlab chiqish zarur. Bu ishonchni oshiradi va tizimning shaffof va barqaror ishlashini kafolatlaydi.Inson kapitalini rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, moliya, axborot texnologiyalari va islom huquqi bo'yicha chuqur bilimga ega malakali mutaxassislarni tayyorlashni taqozo etadi. Shu bilan birga, ilg'or raqamli infratuzilmasi va rivojlangan kiberxavfsizlik tufayli O'zbekiston Markaziy Osiyoda islomiy moliya texnologiyalari bo'yicha yetakchi markazga aylanish salohiyatiga ega.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, raqamli islom bankingi zamonaviy moliya bozorining ajralmas qismi bo'lib, moliyaviy axloqiy tamoyillarni ilg'or texnologik yechimlar bilan uyg'unlashtiradi. Uning O'zbekistonda amalga oshirilishi aholi o'rtasida moliyaviy faollikni oshirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish, iqtisodiy shaffoflikni ta'minlashga sezilarli hissa qo'shadi. Islomiy moliya va raqamli texnologiyalar integratsiyasi mamlakatimiz iqtisodiy barqarorligini yangi bosqichga ko'tarishda kuchli harakatlantiruvchi kuchga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining qonuni " Banklar va bank faoliyati to'g'risida"
2. AAOIFI (Accounting and Auditing Organization Islamic Financial Institutions). Shariat standartlari to'plami. - Bahrayn, 2023.
3. Mervyn K. Lewis, Latifa M. Algaoud. "Islamic Banking". –Edward Elgar Publishing, 2001.
4. Jahon banki va Islom taraqqiyot banki qo'shma hisoboti. "Global Report on Islamic Finance", 2024.
5. Bekkin R.I. " Islomiy moliya nazariya va amaliyot". -Toshkent, 2022.
6. Fintex tahlillari. "Global Islamic Fintech Report 2025". - DinarStandart, 2025.